

Warszawa, 25 kwietnia 2008 r.

INFORMACJA
na temat Ochotniczych Straży Pożarnych
w systemach bezpieczeństwa wybranych państw Unii Europejskiej
(Austria, Czechy, Irlandia, Niemcy)

WSTĘP

Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) w państwach Unii Europejskiej są to jednostki ochrony przeciwpożarowej wykonujące działania w zakresie zwalczania pożarów, prewencji przeciwpożarowej, ratownictwa (np. medyczne, techniczne, wodne itp. w zależności od specyfiki terenu), zwalczania skutków katastrof i klęsk żywiołowych oraz w zakresie współpracy z jednostkami obrony cywilnej.

Ochotnicze Straże Pożarne działają na podstawie ustaw o ochronie przeciwpożarowej i stowarzyszeniach. Najczęściej są to stowarzyszenia posiadające osobowość prawną. W związku z lokalnym charakterem działania OSP finansowane są najczęściej ze środków władz lokalnych (gmin) choć otrzymują również dofinansowanie z budżetu państwa i firm ubezpieczeniowych. Powszechną formą zdobywania dodatkowych środków jest pozyskiwanie sponsorów.

OSP wykonują swoje działania we współpracy z zawodową (państwową) strażą pożarną. Nie ma jednego modelu zasad działania i wyposażenia OSP w sprzęt. Zauważalną prawidłowością w organizacji ochrony przeciwpożarowej w państwach UE jest oparcie struktur straży pożarnej w dużych miastach na formacjach zawodowych, a w poza aglomeracjami miejskimi i na terenach wiejskich na formacjach ochotniczych.

Członkowie Ochotniczych Straży Pożarnych nie otrzymują wynagrodzenia. W niektórych przypadkach gmina wypłaca im ekwiwalent za udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych.

Elementem charakterystycznym związanym z tradycją działalności Ochotniczych Straży Pożarnych w państwach UE jest - obok wykonywania zadań

pożarniczo-ratowniczych - prowadzenie działalności kulturalnej, sportowej i szkoleniowej dla społeczności lokalnych oraz dbanie o zachowanie lokalnych tradycji.

AUSTRIA

Konstytucja austriacka stanowi, że sprawy nie przekazane przez nią *explicite* do zakresu kompetencji Federacji w zakresie legislacji i przepisów wykonawczych, pozostają w sferze kompetencji krajów związkowych. Autonomiczną sferą kompetencji poszczególnych krajów związkowych stanowi w myśl tej zasady straż pożarna. Każdy z dziewięciu krajów posiada własną ustawę o straży pożarnej.

Ogólnie, w całej Austrii najpowszechniejszą formą organizacyjną straży pożarnej jest ochotnicza straż pożarna. 99% strażaków stanowią ochotnicy. Zawodowa straż pożarna istnieje tylko w kilku dużych miastach będących jednocześnie stolicami krajów związkowych: Wiedniu, Linzu, Grazu, Salzburgu, Innsbrucku i Klagenfurcie.

W poszczególnych landach ochotnicze straże pożarne mają różne formy prawne, na przykład „organizacji prawa publicznego z osobowością prawną” (Burgenland), „ciała pomocniczego” bez osobowości prawnej (Karyntia), „korporacji publicznej” (Vorarlberg). Wszędzie jednak ich funkcje są podobne. Poniżej omówię organizację ochotniczej straży pożarnej na przykładzie Salzburga.

W Salzburgu organizację straży pożarnej określa ustawa z 24 maja 1978 r. o straży pożarnej w Kraju Salzburg (*Gesetz vom 24, Mai 1978 über das Feuerwehrwesen im Lande Salzburg*, w skrócie *Salzburger Feuerwehrgesetz*). Zgodnie z tą ustawą, straż pożarna jest „właściwie ukształtowaną i kierowaną przez wyszkolone siły wspólnotą będącą instytucją gminy lub określonego przedsiębiorstwa” (§1 ust. 1). W rozumieniu ustawy, strażami pożarnymi są ochotnicza straż pożarna (*Freiwillige Feuerwehr*), zawodowa straż pożarna (*Berufsfeuerwehr*), zakładowa straż pożarna (*Betriebsfeuerwehr*) i obowiązkowa straż pożarna (*Pflichtfeuerwehr*). Ustawa stanowi, że każda gmina, w której nie ma zawodowej straży pożarnej, zobowiązana jest powołać ochotniczą straż pożarną, zdolną do działania i odpowiadającą miejscowym warunkom, w sile co najmniej jednego wozu gaśniczego. Ochotnicza straż pożarna jest instytucją gminy (*Einrichtung der Gemeinde*). Również gminy, w których istnieje zawodowa straż pożarna, lecz wymaga ona uzupełnienia, mają obowiązek powołać ochotniczą straż

pożarną. Jeśli w gminie istnieje zarówno zawodowa, jak i ochotnicza straż pożarna, tworzą one – z zachowaniem własnej organizacyjnej samodzielności – administracyjną i techniczną jednostkę, którą dowodzi komendant straży zawodowej (§2).

Ochotnicza straż pożarna tworzona jest przez burmistrza na zasadzie ochotniczego przystępowania osób zdolnych do służby i stale zamieszkałych w danej gminie. Jako instytucja gminna, ochotnicza straż pożarna podlega burmistrzowi.

Ochotnicza straż pożarna składa się z członków czynnych, członków nieczynnych i z członków honorowych. Do służby czynnej przyjmowane są osoby w wieku od 15 do 65 lat (do 60 lat w przypadku kobiet), fizycznie i psychicznie dojrzałe do służby (fizyczną i psychiczną zdolność stwierdza się na podstawie badania lekarskiego) i godne zaufania (w szczególności nie znajdujące się w rejestrze skazanych z tytułu popełnienia przestępstw przeciwko zdrowiu i życiu oraz własności). Ochotnicza straż pożarna podlega nadzorowi władz krajowych.

Jeśli w jakiejś gminie nie zostanie zgodnie z przedstawionymi wyżej zasadami powołana ochotnicza straż pożarna i gmina ta nie posiada zawodowej straży pożarnej, powoływana jest – na wzór ochotniczej straży pożarnej – obowiązkowa straż pożarna spośród spełniających odpowiednie warunki mieszkańców gminy, w drodze wyznaczenia osób do pełnienia tego obowiązku (*bescheidmäßige Verpflichtung*, §21).

Wszystkie ochotnicze, zawodowe, zakładowe i obowiązkowe straże pożarne w Kraju Salzburg tworzą Krajowy Związek Straży Pożarnych (*Landesfeuerwehrverband*). Krajowy Związek Straży Pożarnych jest organizacją prawa publicznego z osobowością prawną (*Körperschaft des öffentlichen Rechtes mit Rechtspersönlichkeit*). Organami Krajowego Związku Straży Pożarnych są:

- Komendant Krajowego Związku Straży Pożarnych
- Rada Krajowego Związku Straży Pożarnych
- komendanci powiatowych straży pożarnych
- komendanci dzielnicowych straży pożarnych (§22).¹

Rada Krajowego Związku Straży Pożarnych składa się z komendanta krajowego i komendantów powiatowych. W Radzie zasiadają też, z głosem

¹ Każdy powiat (*Bezirk*), zgodnie z omawianą ustawą, z wyłączeniem miasta stołecznego Salzburga, dla celów realizowania zadań Krajowego Związku Straży Pożarnych ma być podzielony rozporządzeniem rządu krajowego na przynajmniej dwie dzielnice (*Abschnitte*) (§30).

doradczym, przedstawiciel odpowiedzialnego za sprawy pożarnictwa organu rządu krajowego oraz przedstawiciele krajowego towarzystwa ubezpieczeniowego, funduszu, krajowego funduszu zapobiegania pożarom i krajowego związku gmin.

We wszystkich dziewięciu austriackich krajach związkowych, obejmujących 84 powiaty i 15 miast o własnym statucie oraz 2358 gmin, istnieje 4871 straży pożarnych. Liczba ta obejmuje:

- 4539 ochotniczych straży pożarnych,
- 326 zakładowych straży pożarnych (ochotniczych i zawodowych),
- 6 zawodowych straży pożarnych.

W zakładowych strażach pożarnych służą mogą zarówno ochotnicy, jak i strażacy zawodowi. W dwudziestu zakładach o szczególnym znaczeniu istnieje straż pożarna.

W roku 2006 było w Austrii 247909 czynnych strażaków. Jedynie około 1% z nich stanowili strażacy zawodowi.²

Krajowe związki straży pożarnych zrzeszone są w Austriackim Federalnym Związku Straży Pożarnych (*Österreichischer Bundesfeuerverband*).

CZECHY

Kwestie związane z pożarnictwem, w tym z działalnością ochotniczej straży pożarnej są w Republice Czeskiej uregulowane w następujących aktach prawnych:

- ustawa nr 133 z 1985 r. o ochronie przeciwpożarowej (*Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně*) z późniejszymi zmianami. Ustawa ustanawia podstawowe obowiązki organów państwa oraz osób prawnych i fizycznych w zakresie zapobiegania, wykrywania i likwidacji pożarów i innych zagrożeń. Ponadto ustawa określa status i obowiązki wszystkich rodzajów służb pożarniczych w Republice Czeskiej, jak również wprowadza sankcje za naruszenie jej postanowień.³

- ustawa nr 238 z 2000 r. o Straży Pożarnej Republiki Czeskiej i zmianie niektórych ustaw (*Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů*). Ustawa określa organizację, zadania i

² W niektórych statystykach dolicza się do liczby strażaków rezerwistów (powyżej 65 roku życia) i tzw. „strażacką młodzież”, tzn. przyjmowane do ochotniczych straży pożarnych dzieci w wieku 10-15 lat w celu ich przygotowania do późniejszej służby. Suma tak policzonych członków straży pożarnych wynosiła w 2006 roku 328281. Zob. np. *Statistik 2006*, Österreichischer Bundesfeuerverband, <http://www.bundesfeuerwehrverband.at/oebfv/fileadmin/Dateien/Statistik2004/Statistik2006%20HP.pdf>.

³ Tekst ustawy w języku czeskim jest dostępny pod adresem: http://www.firebrno.cz/uploads/legislativa/133_1985.pdf

procedury działania czeskiej straży pożarnej (HZS), jak również prawa i obowiązki członków HZS.⁴

- ustawa nr 239 z 2000 r. o zintegrowanym systemie ratownictwa (*Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*).

Ustawa określa założenia systemu oraz prawa i obowiązki osób uczestniczących w działaniach ratowniczych i likwidacji zagrożeń.

- ustawa nr 240 z 2000 r. o zarządzaniu kryzysowym (*Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)*).

Staż pożarna stanowi trzon zintegrowanego systemu ratownictwa (IZS) i jest jego głównym koordynatorem. W realizacji tych zadań straż pożarna współpracuje z innymi jednostkami składowymi systemu IZS oraz urzędami administracyjnymi i organami państwowymi, samorządowymi oraz osobami prawnymi i fizycznymi, a także organizacjami społecznymi i stowarzyszeniami obywateli.

W Czechach wyróżnia się cztery rodzaje służb pożarniczych:

- regionalne (wojewódzkie) jednostki straży pożarnej (*jednotky hasičského záchranného sboru kraje- HZS kraje*), złożone z zawodowych strażaków,
- gminne jednostki ochotniczej straży pożarnej (*jednotky sborů dobrovolných hasičů obce – SDH obce*),
- zakładowe jednostki zawodowej straży pożarnej (*jednotky hasičského záchranného sboru podniku – HZS podniku*),
- zakładowe jednostki ochotniczej straży pożarnej (*jednotky sborů dobrovolných hasičů podniku – SDH podniku*).

Zakładowe jednostki straży pożarnej tworzone są przez osoby prawne lub osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą o podwyższonym lub wysokim stopniu zagrożenia pożarowego.

Rozmieszczenie jednostek winno gwarantować udzielenie pomocy w czasie nie dłuższym niż 20 minut. Schemat rozmieszczenia jednostek, stanowiący załącznik do ustawy o ochronie przeciwpożarowej przedstawiono w tabeli.

Stopień zagrożenia terenu		Liczba jednostek i maksymalny czas przybycia
I	A	2 jedn. po 7 min. oraz 1 jedn. po 10 min.

⁴ Tekst ustawy w języku czeskim jest dostępny pod adresem:
http://www.firebrno.cz/uploads/legislativa/238_2000.pdf

	B	1 jedn. po 7 min. oraz 2 jedn. po 10 min.
II	A	2 jedn. po 10 min. oraz 1 jedn. po 15 min.
	B	1 jedn. po 10 min. oraz 2 jedn. po 15 min.
III	A	2 jedn. po 15 min. oraz 1 jedn. po 20 min.
	B	1 jedn. po 15 min. oraz 2 jedn. po 20 min.
IV	A	1 jedn. po 20 min oraz 1 jedn. po 25 min.

Stopień zagrożenia terenu gminy zależy od liczby stałych mieszkańców, jego charakteru (zakłady chemiczne, tereny zagrożone powodzią, szpitale, zabytki itd.) oraz liczby interwencji straży pożarnej na danym terenie.

Do celów rozmieszczenia jednostki straży pożarnej zostały podzielone na sześć kategorii:

Kategoria	I	II	III	IV	V	VI
Rodzaj służby	zawodowa państwowa	ochotnicza gminna	ochotnicza gminna	zawodowa zakładowa	ochotnicza gminna	ochotnicza zakładowa
Zasięg	terytorialny	terytorialny	terytorialny	lokalny	lokalny	lokalny
Czas wyjazdu (min)	2	5	10	2	10	10
Czas dojazdu (min)	20	10	10	5	5	5
Odległość (km)	15-20	7,5 - 10	7,5 - 10	3,5 – 5	3,5 - 5	3,5 - 5

Przez jednostki ochrony przeciwpożarowej (*jednotki požiární ochrany*) rozumie się system złożony z wyszkolonych osób oraz sprzętu i środków ochrony przeciwpożarowej. Podstawowym zadaniem tych jednostek jest ochrona życia i zdrowia obywateli oraz majątku przed pożarem oraz udzielanie pomocy w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń.

Strażacy w jednostce są podzieleni na plutony, drużyny, drużyny o zmniejszonym składzie osobowym (i ewentualnie grupy). Pluton składa się z dwóch lub trzech drużyn (grup) W skład drużyny wchodzi dowódca i pięciu strażaków. Drużyna o zmniejszonym składzie osobowym składa się z dowódcy i trzech strażaków. Grupę tworzy dowódca i jeden lub dwóch strażaków.

Pierwsza organizacja ochotniczej straży pożarnej na ziemiach czeskich powstała w 1874 r. w mieście Velvary. W 2005 r. zarejestrowanych było 83 679

strażaków ochotników. W gminach działało 7 740 jednostek ochotniczej straży pożarnej i 299 jednostek w zakładach pracy.⁵ Liczba interwencji z ich udziałem wynosiła w roku 2005 odpowiednio 21 848 i 1 039.

Ochotnicza straż pożarna tradycyjnie prowadzi także działalność kulturalną i sportową oraz szkolenia dla młodzieży, a także dba o zachowanie tradycji. Jednostki straży pożarnej są zrzeszone w kilku korporacjach zawodowych, z których największe jest stowarzyszenie Członków Ochotniczej Straży Pożarnej Czech, Moraw i Śląska.

Zgodnie z ustawą zmieniającą ustawę o ochronie przeciwpożarowej (*Zákon ze dne 28. června 2000, kterým se mění zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů - 237/2000 Sb.*) gminy mają obowiązek tworzenia jednostek ochotniczej straży pożarnej i utrzymywania ich w gotowości bojowej.

Gmina może utworzyć ochotniczą straż pożarną w ramach własnej organizacji lub jako gminną jednostkę organizacyjną. Członkiem ochotniczej straży pożarnej może zostać osoba, która ukończyła 18 lat i spełnia wymogi zdrowotne. Kwalifikacje zawodowe strażaków-ochotników zależą od kategorii jednostki, w której pełnią służbę. Uznawanie (i przedłużanie) kwalifikacji strażaków zawodowych w jednostkach gminnej straży pożarnej leży w gestii Komendy Głównej Straży Pożarnej, uznawanie kwalifikacji ochotników dowódców i ochotników kierowców-operatorów – w gestii komendy wojewódzkiej, a kwalifikacji pozostałych strażaków-ochotników – w gestii komendanta gminnej ochotniczej straży pożarnej.

Członkowie ochotniczych drużyn strażackich pozostają w stosunku pracy z gminą (zwykle na podstawie umowy zlecenia). Ponadto w drużynie ochotniczej znajdują się zawodowi strażacy (zatrudnieni przez gminę na podstawie umowy o pracę) – są to zwykle dowódcy lub kierowcy-operatorzy). Gminy mogą współpracować w zakresie ochrony przeciwpożarowej z innymi organizacjami.

Gmina ponosi wszelkie koszty działania ochotniczej straży pożarnej (OSP), niemniej jednak Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i województwa uczestniczą w kosztach utrzymania gotowości bojowej jednostek. Wsparcie ze strony Ministerstwa Spraw Wewnętrznych obejmuje:

⁵ Dla porównania na początku XIX w. działało 37 jednostek zawodowej straży regionalnej i 94 jednostki zawodowej zakładowej straży pożarnej, w których zatrudnionych było odpowiednio 26529 i 2350 strażaków.

- środki na cele pozainwestycyjne, z przeznaczeniem na pokrycie kosztów bieżących i utrzymanie gotowości bojowej,
- subwencję inwestycyjną na zakup nowych wozów, do wysokości 50% ceny (maksymalnie 65 tys euro),
- wymianę wozów strażackich używanych przez ponad 5 lat przez państwową straż zawodową i przekazywanie ich jednostkom gminnej ochotniczej straży pożarnej.

Każdy samorząd wojewódzki jest obowiązany uczestniczyć w kosztach działania OSP w swoich gminach. Wielkość współfinansowania zależy od obszaru województwa i liczby jednostek OSP na jego terenie. Ogólna wartość środków na ten cel waha się w zależności od województwa od 70 tys. do 350 tys. euro rocznie.

Problemy gminnych OSP dotyczą naboru młodych ludzi, zapewnienia gotowości bojowej oraz finansowania działalności w małych gminach. Ponad 60% gmin w Republice Czeskiej liczy bowiem mniej niż 500 mieszkańców. Ich budżet sięga od 30 tys. do 100 tys. euro, z kwoty tej trudno pokryć koszty bieżące oraz zakup lub wymianę wozów i sprzętu gaśniczego. W gminach jest coraz mniej młodych ludzi, większość z nich mieszka w miastach, gdzie pracują, uczą się i mają zajęcia kulturalne. Większość z nich woli siedzieć przed telewizorem lub komputerem i nie interesuje się pożarnictwem. Młodzi ludzie nie są skłonni poddawać się dyscyplinie związanej ze służbą. Większość członków gminnej straży pożarnej pracuje w mieście i dlatego trudno zapewnić interwencję nawet przez drużynę w ograniczonym składzie osobowym.

IRLANDIA

Struktura irlandzkiej służby pożarnej opiera się na ustawie o służbie pożarnej (*Fire Service Act*) z 1981 r. Służba ta wchodzi w skład obrony cywilnej kraju.

Jednostki straży pożarnej, zarówno zawodowej jak i ochotniczej, podlegają władzom lokalnym. Struktury centralne (Departament Środowiska, Dziedzictwa i Rządu Lokalnego⁶) spełnia rolę doradczą oraz formułuje założenia polityki przeciwpożarowej w skali makro. Struktura służby opiera się na 37 departamentach (*Fire Authorities*), podlegających radom miejskim, radom okręgowym oraz radom

⁶ Department of the Environment, Heritage and Local Government.

hrabstw. Departamentom tym podlega 222 jednostek w całym kraju. W jednostkach tych służy ok. 3330 strażaków (ok. 1185 zawodowych i ok. 2145 ochotniczych⁷). Podstawowy podział jednostek zorganizowany jest podobnie jak w Polsce – na zawodowe i ochotnicze, przy czym jednostki w pełni zawodowe działają jedynie w 5 największych miastach (Dublin, Cork, Galway, Limerick oraz Waterford). W innych 5 hrabstwach funkcjonuje system mieszany. Natomiast większość jednostek (pozostałe 27 rejonów) to formacje ochotnicze.

Większość jednostek ochotniczych posiada na wyposażeniu kilka samochodów ratowniczo-gaśniczych. Wybrane oddziały mają do dyspozycji także pojazdy specjalne. Dodatkowo w Dublinie straż pożarna posiada na wyposażeniu ambulanse ratownicze, stacjonujące w jednostkach i podległe bezpośrednio pod Dublin Fire Brigade.

Jak wspomniano, większość jednostek ochrony przeciwpożarowej Irlandii stanowią ochotnicze straże pożarne. Ich organizacja wygląda podobnie jak w Polsce. Strażacy-ochotnicy prowadzą na co dzień normalne życie i pracują w innych zakładach. Funkcjonowanie jednostek ochotniczych posiada jednak swoją specyfikę. Strażacy-ochotnicy otrzymują wynagrodzenie za czas spędzony podczas służby (określa się ich w związku z tym jako *retained part-time fire brigade personel*). Posiadają oni konkretne obowiązki wynikające z umów o zatrudnienie. W oparciu o pagerowy system komunikacji, w przypadku sytuacji wymagającej interwencji jednostki przeciwpożarowej, są oni wzywani do swej jednostki i wykonują zadania strażackie. Przykładowo, w Hrabstwie Clare strażak-ochotnik powinien stawić się w ciągu 5 minut od otrzymania wezwania do swej jednostki. Przyjętą regułą jest zasada, że strażak-ochotnik nie powinien mieszkać dalej niż 3 km od jednostki. Każdą jednostką dowodzi tzw. *Station Officer*, jego zastępcą jest *Sub-Officer*. W jednostkach ochotniczych personel techniczny i administracyjny ma charakter zawodowy. Również wyższe szczeble w strukturach *Fire Service* obsadzone są przez personel zawodowy. *Station Officer* podlega *District Officer*-owi, który pełni dowództwo operacyjne nad kilkoma podległymi jednostkami⁸. Z kolei *District Officer* operacyjnie podlega *Assistant Chief Fire Officer*-owi, podlegającemu bezpośrednio

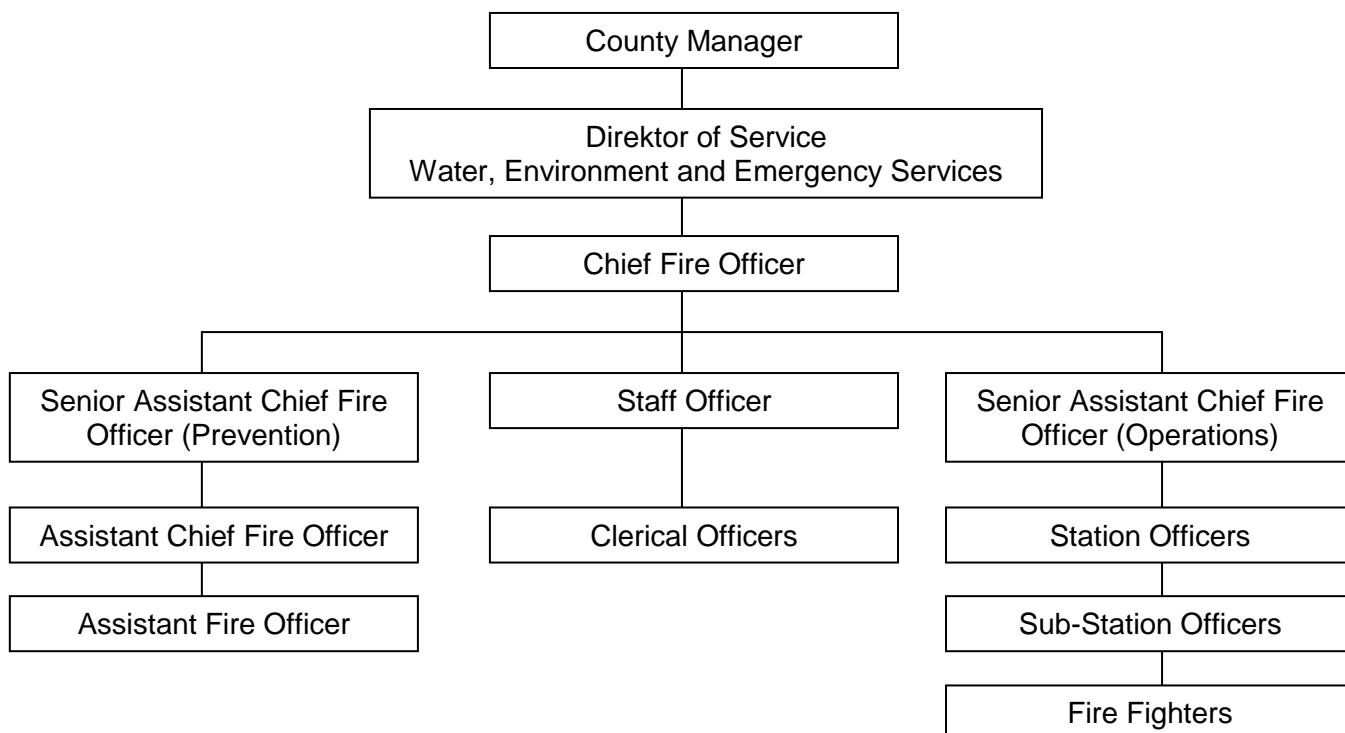
⁷ Wg danych Departamentu Środowiska, Dziedzictwa i Rządu Lokalnego:

<http://www.environ.ie/en/LocalGovernment/FireandEmergencyServices/FireAuthorities/>

⁸ W większych departamentach na każdej zmianie służbowej spośród *District Officer*-ów wybierany jest jeden *Mobilisation Officer* (Mobi), który sprawuje kontrolę nad całością podległych jednostek.

Chief Fire Officer-owi, odpowiadającemu za całe hrabstwo (jest to odpowiednik polskiego wojewódzkiego komendanta PSP). Zwykle przy *Chief Fire Officer* funkcjonuje 3-4 *Assistant Chief Fire Officer*-ów.

Struktura *Fire Service* w Irlandii

Finansowanie działalności straży pożarnej (zarówno zawodowej jak i ochotniczej) odbywa się w Irlandii w oparciu o 3 źródła dochodów:

- Rządowe – lokalne władze każdego z rejonów otrzymują państwową subwencję przeznaczoną na finansowanie działalności jednostek straży pożarnej.
- Tzw. stawki komercyjne (*commercial rates*) – poszczególne władze lokalne ściągają roczne opłaty od przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w danym rejonie. Opłaty te są przeznaczane na obsługę działalności przedsiębiorców przez te władze, uwzględniając przy tym świadczenie usług ochrony przeciwpożarowej.
- Opłaty – część władz lokalnych wprowadziła opłaty za część usług ochrony przeciwpożarowej w niektórych sytuacjach, takich jak np. fałszywe alarmy.

W Irlandii ochotnicza straż pożarna cieszy się dużym poparciem społecznym. Lokalne samorzady chętnie wspierają podległe jednostki finansowo. Poziom wyposażenia i wyszkolenia strażaków-ochotników nie odbiega od jednostek zawodowych, a czystością i stopniem utrzymania sprzętu często je przewyższają. Strażacy-ochotnicy objęci są programem wsparcia i pomocy psychologicznej na wypadek traumatycznych przeżyć. W Irlandii terapeuci dostrzegli, że ochotnik rzadziej wyjeżdża do zdarzeń, przez co jest mniej uodporniony i przyzwyczajony do stresu, niż strażacy zawodowi. Ponadto, ochotnicze straże pożarne działają w małych lokalnych społecznościach i każdy wyjazd może oznaczać tragedię u sąsiada lub bliskiej osoby. Efekty takich przeżyć rozpoznawane jako CISD (*Critical Incident Stress Disorder*) są zwalczane przez psychologów współpracujących ze strażą pożarną.

NIEMCY

Za bezpieczeństwo wewnętrzne w Niemczech odpowiadają instytucje państwowe i wyspecjalizowane służby. Najważniejszymi podmiotami systemu bezpieczeństwa są:

- Federalny Urząd Ochrony Konstytucji
- Policja federalna i krajów związkowych
- Federalna Straż Graniczna
- Obrona Cywilna
- Służby pożarnicze, ratownicze i ochrony przed katastrofami
- Służby wywiadowcze i kontrwywiadowcze.

Rolę koordynatora pełni Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. W przypadku jednostek i instytucji wojskowych zadanie to spoczywa na Federalnym Ministerstwie Obrony.

W 1989 roku federalne ustawodawstwo stworzyło możliwość ustanawiania w poszczególnych landach wspólnego ustawodawstwa dotyczącego służb ratowniczych. Konstytucyjna odpowiedzialność rządu za ochronę życia i mienia swoich obywateli rozkłada się, zgodnie z posiadanymi kompetencjami na rząd federalny, rządy krajów związkowych oraz władze szczebla lokalnego.

Podstawą prawną ochrony ludności na szczeblu federalnym jest ustawa z 14 listopada 1996 roku *O nowej strukturze organizacyjnej obrony terytorialnej*. Nowa

ustawa zawiera przepisy prawne dotychczasowo zawarte w trzech ustawach: *O Obronie Cywilnej*, *O rozszerzeniu ochrony przed katastrofami*, *O budownictwie ochronnym*.

Ustawodawstwo federalne jest uzupełniane przez ustawy krajów związkowych. Landy wydały ustawy dotyczące: ochrony przed ogniem, brygad straży pożarnej, zwalczania katastrof i służb ratownictwa.

Straż Pożarna (Deutsche Feuerwehrband DFV) zorganizowana jest w Niemieckim Związku Straży Pożarnych i dzieli się na ochotniczą, młodzieżową, zakładową i zawodową. Ogółem Straż Pożarna dysponuje ponad milionem strażaków, w tym:

- Ochotnicza Straż Pożarna - 890 000 strażaków;
- Młodzieżowa Straż Pożarna - 80 000 strażaków;
- Zakładowa Straż Pożarna - 40 000 strażaków;
- Zawodowa Straż Pożarna - 20 000 strażaków;

Cała DFV dysponuje około 60.000 pojazdami i przyczepami w tym: 30.500 wozów gaśniczych i cystern, 1.500 pojazdów ratowniczych, 2.800 pojazdów z urządzeniami technicznymi, 9.200 innych pojazdów i 16.000 przyczep.

Niemieckie Ochotnicze Straże Pożarne działają na podstawie ustawodawstwa poszczególnych landów. Ich struktura, liczebność, wyposażenie, szkolenie i sposób kierowania operacyjnego - choć uwarunkowane lokalnymi potrzebami – są podobne na obszarze całej RFN. Ochotnicza Straż Pożarna stanowi w Niemczech główny trzon zabezpieczenia przeciwpożarowego. Jedynie w miastach powyżej 80.000 mieszkańców działają straże zawodowe. Służba w Ochotniczej Straży Pożarnej jest ogromnym zaszczytem, gdyż w Niemczech przynależność mężczyzn do jakiejś formacji jest wymogiem tradycji. Stąd też Ochotnicza Straż Pożarna nigdy nie cierpi na niedobór kadr.

Obszary operacyjne

Teren działania straży podzielony jest na tzw. obszary operacyjne, których granice odpowiadają stopniowi zagrożenia. Dla każdego z nich przypisany jest inny czas interwencji oraz liczba strażnic i sprzętu na ich wyposażeniu. Charakterystyczne jest także to, że w miastach w pierwszym obszarze czyli na terenie największego zagrożenia (np. strefa przemysłowa i centrum handlowe) nie występują Ochotnicze Straże Pożarne. Natomiast w strefach czwartej i piątej tj. w obszarach agromiejskich i

podmiejskich brak jest zawodowych straży pożarowych. Takie rozmieszczenie wynika głównie z czynnika mobilności i ograniczonej liczby etatów w straży zawodowej. Tam gdzie zagrożenie jest najmniejsze działa OSP, która ma na dojazd znacznie więcej czasu. Ochotnicze Straże Pożarne rozmieszczono także gęściej tam, gdzie zawodowa straż pożarna ma trudniejszy dojazd.

Skład

Członkami Ochotniczej Straży Pożarnej są mieszkańcy terenu na którym zlokalizowano strażnicę. Jest to przynależność ochotnicza, za którą nie uzyskuje się żadnej gratyfikacji za służbę z wyjątkiem pełnienia określonych funkcji (np. komendant gminny OSP – 75€/miesięcznie, dowódca młodzieżowej drużyny pożarniczej – 67,50€/miesięcznie). Ochotnikami mogą być osoby, które ukończyły 18 lat i nie przekroczyły 60 roku życia. Wiele strażnic posiada swoje drużyny młodzieżowe. Tradycją jest, że młodzi chłopcy wyruszają na wspólne ćwiczenia z ojcami, a często i nestorami rodów. Przeciętny stan osobowy jednostki ochotniczej straży pożarnej wynosi 30 ludzi. Ich standardowym wyposażeniem są 2 wozy gaśnicze oraz sprzęt specjalistyczny.

Szkolenie

Szkolenie strażaków odbywa się głównie na terenie strażnicy. Szkolenie podstawowe trwa 90 godzin i kończy się uzyskaniem odpowiedniego certyfikatu. Doksztalcanie i specjalizacja ochotników kontynuowana jest w Krajowej Szkole Pożarniczej, gdzie razem ze strażakami zawodowymi przez 40 godzin (tydzień) zdobywają dodatkową wiedzę specjalistyczną. Szkolenie jest dwu etapowe. Pierwszy etap muszą ukończyć z pozytywną notą wszyscy ochotnicy, natomiast druga część szkolenia przeznaczona jest dla tych strażaków ochotników, którzy pełnić będą funkcje przodowników rot i dowódców sekcji. Innym typem szkolenia są okresowe, wspólne ćwiczenia ochotników i zawodowców prowadzone przez strażaków zawodowych na terenie strażnicy, którą mają pod nadzorem i opieką.

Finansowanie

Ochotnicze Straże Pożarne (podobnie jak zawodowe) finansowane są z lokalnych środków oraz z federalnego podatku na ochronę przeciwpożarową uregulowanego Ustawą (Ustawa o Podatku na Ochronę Przeciwpożarową). Środki finansowe, które z tego tytułu otrzymuje land musi w 75% przekazać władzom

lokalnym. Sprzęt, odzież, modernizacje, inwestycje, ubezpieczenia (strażacka kasa wypadkowa), badania lekarskie finansowane są bezpośrednio przez gminy i miasta.

Ustawodawstwo krajów związkowych reguluje obowiązek pracodawcy zatrudniającego członków OSP do zwalniania ich do udziału w akcjach, ćwiczeniach i szkoleniach. Strażak-ochotnik zwolniony do akcji w godzinach pracy ma prawo do bezwzględnej wypłaty pełnego wynagrodzenia za pracę i to w takiej wysokości jaką uzyskalby, gdyby pozostał na stanowisku pracy. Jednocześnie prywatny pracodawca ma prawo do zwrotu przez gminę wypłaconego wynagrodzenia za czas zwolnienia pracownika do akcji gaśniczo-ratunkowej. Członkom OSP prowadzącym własną działalność gospodarczą lub uprawiającym wolny zawód przysługuje tzw. wypłata utraty zarobku w formie zryczałtowanej stawki godzinowej. W praktyce pracodawcy i strażacy-ochotnicy tylko sporadycznie występują o refundację kosztów za udział w akcji.

Członkowie OSP oprócz prestiżu i dumy z pełnienia służby dla społeczności lokalnych nie mają żadnych przywilejów z racji bycia ochotnikiem. Jednak miejscowy przedstawiciel Straży ma obowiązek zapewnienia ochotnikom podczas dłuższych akcji odpowiedniej ilości napojów i prowiantu.

System alarmowania

Jedną z podstawowych cech wszystkich służb ratowniczych w Niemczech jest posiadanie wspólnego telefonu alarmowego, numer 112. Wszystkie zgłoszenia odbierane są przez centrale telefoniczne, których praca polega na koordynacji wezwań z prośbą o pomoc do straży pożarnej i pogotowia ratunkowego. W 1989 roku federalne ustawodawstwo stworzyło możliwość ustanawiania w poszczególnych landach wspólnego kryterium przyjmowania ustawodawstwa dotyczącego funkcjonowania służb ratowniczych. Obejmuje ono działalność straży pożarnej, pogotowia ratunkowego oraz transport pacjentów. Kluczową częścią działania służb ratowniczych są centra kierowania operacyjnego. Każde centrum ma pod swoją kuratelą określony obszar działania. Istnieje również wiele zintegrowanych centrów, gdzie odbierane są zarówno zgłoszenia o pożarze jak i wezwania dla pogotowia ratunkowego.

Liczba takich centrów oraz jednostek straży pożarnej i pogotowia ratunkowego jest różna w poszczególnych landach. Na przykład w Berlinie jest jedno centrum kierowania, a jednostek z pogotowiem jest 33. Natomiast w landzie Bawarii jest 26 centrów i 285 jednostek straży pożarnej z pogotowiem ratunkowym. Najwięcej jednak

centrów funkcjonuje na obszarze landu Nordrhein-Westfalen, gdzie jest ich 54, a jednostek straży pożarnej z pogotowiem ratunkowym – 355. W poszczególnych landach ustalono tzw. „czas dojazdu”. Dokonano także klasyfikacji obszarów pod względem zagrożenia pożarowego. Obszar zaliczany do I klasy tj. o bardzo wysokim zagrożeniu pożarowym powinien posiadać dwie jednostki z czasem dojazdu równym 5 minutom, jedną jednostkę z czasem dojazdu 8 minut. Jest to w sumie 9 różnych pojazdów. W II klasie odpowiednio parametry wynoszą 5, 8 i 10 minut, zaś w III klasie - 8, 10 i 15 minut. IV klasa charakteryzuje się czasem dojazdu pomiędzy 10 a 15 minut, zaś ostatnia V to 15 minut. Obszary zaliczane od IV klasy są zwykle zabezpieczane przez strażaków ochotników.

System alarmowania OSP jest standardowy na całym terytorium Niemiec. Powiadomiony wóz bojowy straży wraz z jego drużyną tj. obsługą wyrusza do akcji natychmiast po otrzymaniu wezwania. Obecnie odchodzi się od uciążliwego dla otoczenia sygnalizowania pożaru za pomocą syren alarmowych. Obecnie strażacy są wzywani za pomocą pagerów lub innych urządzeń elektronicznych. Istotne miejsce w systemie alarmowania zajmuje Centralne Kierowanie Akcjami. Do centrali tej wpływają wszystkie sygnały i zgłoszenia o zdarzeniach. Po uzyskaniu zgłoszenia komputer dyspozytora wyświetla na ekranie dane m.in. ilość środków, które powinny być wysłane. Komputer analizuje sygnał zgłoszenia pod względem rodzaju zdarzenia, typu obiektu, aktualnego stanu osobowego i dysponowanej liczby pojazdów oraz ich charakterystyki, położenia strażnic i pojazdów. Innymi przesłankami kieruje się komputer podczas akcji ratunkowych i gaśniczych w przypadku obiektów przemysłowych oraz zbiorowego przebywania ludzi. W tej sytuacji komputer ma model postępowania wczytany do pamięci i kieruje się wytycznymi ewakuacji i ratownictwa określonymi w planie obrony terenu lub miasta. Po akceptacji dane automatycznie są przesyłane do strażnic straży zawodowych i ochotniczych.

Sporządzili: Dobromir Dziewulak – specjalista ds. międzynarodowych (BAS)

Bartosz Musiałowicz – specjalista ds. międzynarodowych (BAS)

Marcin Mróz - specjalista ds. międzynarodowych (BAS)

Albert Pol - specjalista ds. międzynarodowych (BAS)

Wykaz materiałów wykorzystanych w opracowaniu:

1. Feuerwehren in Österreich, Symposium „Rescue and Fire Fighting in Europe”, 7–8 März 2008, Paris
2. Feuerwehren in Österreich, Prüfstelle für Brandschutztechnik des Österreichischen Bundesfeuerwehrverbandes, Wien, s.a.
3. Gesetz vom 24. Mai 1978 über das Feuerwehrwesen im Lande Salzburg (Salzburger Feuerwehrgesetz), www.ris.bka.gv.at.
4. Österreichisches Bundesfeuerwehrverband, www.bundesfeuerwehrverband.at.
5. Landesfeuerwehrverband – Salzburg, www.feuerwehrverband-salzburg.at.
6. Materiały ECPRD, Requests no 749 and 939, niepublikowane.
7. Organizace jednotek požární ochrany. Strona internetowa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Czeskiej. Komenda Główna Straży Pożarnej Republiki Czeskiej. [online] [dostęp 21.04.2008]. http://www.mvcr.cz/hasici/izs/ojpo/orgjpo_hasici.html#system.
8. P. Dekret: Voluntary Fire Brigades in the Czech Republic. Paris, 7-8.03.2008 [materiał niepublikowany].
9. Strona internetowa Departamentu Środowiska, Dziedzictwa i Rządu Lokalnego w Irlandii <http://www.environ.ie/en/LocalGovernment/FireandEmergencyServices/FireAuthorities/>
10. Tomasz Jaworowicz: Obrona Cywilna Niemiec, w: Zeszyt Problemowy, Towarzystwo Wiedzy Obronnej nr 2/94
11. Maurycy Seweryn: Bezpieczeństwo wewnętrzne Niemiec, Uniwersytet Warszawski Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Warszawa 2000
12. Feuerwehr in Deutschland, Deutscher Feuerwehrverband, Marz 2008
13. Dolnosaksońska ustawa o ochronie przeciwpożarowej z 1978r. nowelizowana 16.09.2004